

Tvorba (ukládání) uhlíku v rámci zemědělské výroby a použitých technologií pěstování rostlin

Ing. Václav Voltr, CSc.

ÚZEI

Workshop Budoucnost organické hmoty pro půdy v České republice
Náměšť nad Oslavou 10.-11.11.2022,

Cíl prezentace

- Sumarizovat poznatky k ukládání uhlíku v půdě ze zemědělské výroby a souvislosti s technologiemi pěstování plodin včetně hlavních produkčních dopadů a nutnosti zabezpečení kvalitní organické hmoty
- Výsledky jsou převážně z výsledků výzkumné činnosti na ÚZEI a zpracovaných tématických úkolů pro MZe
- Základem přístupu je systematizace úrodnosti půdy podle BPEJ na půdních blocích a podnicích podle šetření z velkého počtu případů

Výsledky posouzení vztahu půdní organické hmoty, vlastností půdy a vstupů do půdy – pozemky hnojené digestátem

Model závislosti obsahu Cox v půdě mezi roky 2018 – 2008 na vstupech do půdy a půdním prostředím.

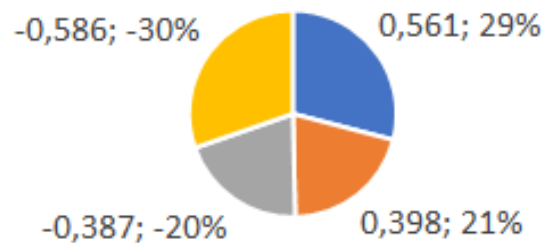
Zdroj: Voltr, V.; Menšík, L.; Hlisnikovský, L.; Hruška, M.; Pokorný, E.; Pospíšilová, L. The Soil Organic Matter in Connection with Soil Properties and Soil Inputs. *Agronomy* **2021**, 11, 779. <https://doi.org/10.3390/agronomy11040779>

Proměnné	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
Konstanta	2.401	.604		3.977	.000		
Difference HWEC 2018 – 2008	.001	.000	.346	3.001	.004	.936	1.069
Zrnitost půdy, procento částic 0,01 -0,001 mm (ST01)	-.028	.010	-.305	-2.632	.011	.926	1.080
Zrnitost půdy, procento částic 0,25-2,00 mm (ST2)	-.023	.007	-.439	-3.408	.001	.748	1.336
Organická hmota ze živočišné výroby (FYM_OM)	.019	.011	.212	1.735	.089	.834	1.198
pH (KCl)	-.136	.071	-.249	-1.910	.062	.731	1.369
Energie NPK + energie vedlejšího produktu po sklizni (ENPKB)	-3.968E-7	.000	-.302	-2.519	.015	.865	1.156
Hloubka podorničí (SSD)	-.011	.006	-.232	-1.957	.056	.887	1.127

R²=0.8639

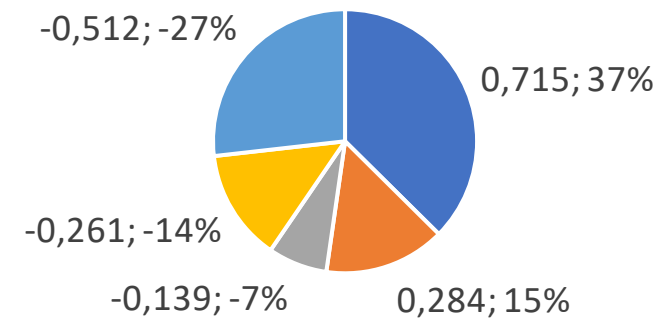
Závislost ukládání SOC na půdním prostředí

HWEC 2018

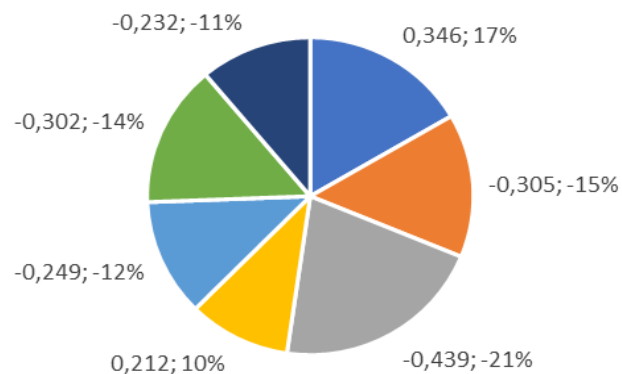
- Digestát a technologická voda
- Výměnná sorpční kapacita půdy
- Celkový vstup dusíku
- Vstup minerálního P2O5

HWEC 2018 - 2016

- nasycenost sorpčního komplexu
- organická hmota v digestátu
- vstup K2O
- pH půdy
- stav půdy podle expertního sledování (+ nejlepší, 5 nejhorší)

SOC 2018 - 2008

- HWEC rozdíl 2018 - 2008
- STS001 (%)
- Organická hmota ze živočišné produkce (t/ha)
- Energie vstupů do půdy (MJ)
- Hloubka podorničí (cm)
- pH

Závěry ze sledování pozemků hnojených digestátem

- Na sledovaných pokusných plochách hnojených digestátem a statkovými hnojivy došlo ke zvýšení obsahu SOC, snížení pH a nasycení sorpčního komplexu
- HWEC se snižuje krátkodobě nejvýrazněji hnojením fosforem (-30%) a celkovou dávkou aplikovaného N do půdy (-20%), zvyšuje se aplikací digestátu (+29%) a nasyceností sorpčního komplexu (+21%).
- Ve střednědobém horizontu je HWEC ovlivněn digestátem (+15%), nasyceností sorpční kapacity půdy (+37%), negativní vliv má draslík (-7%), pH (-14%) a kategorie stavu půdy – se zhoršujícím se stavem je vliv – 27%

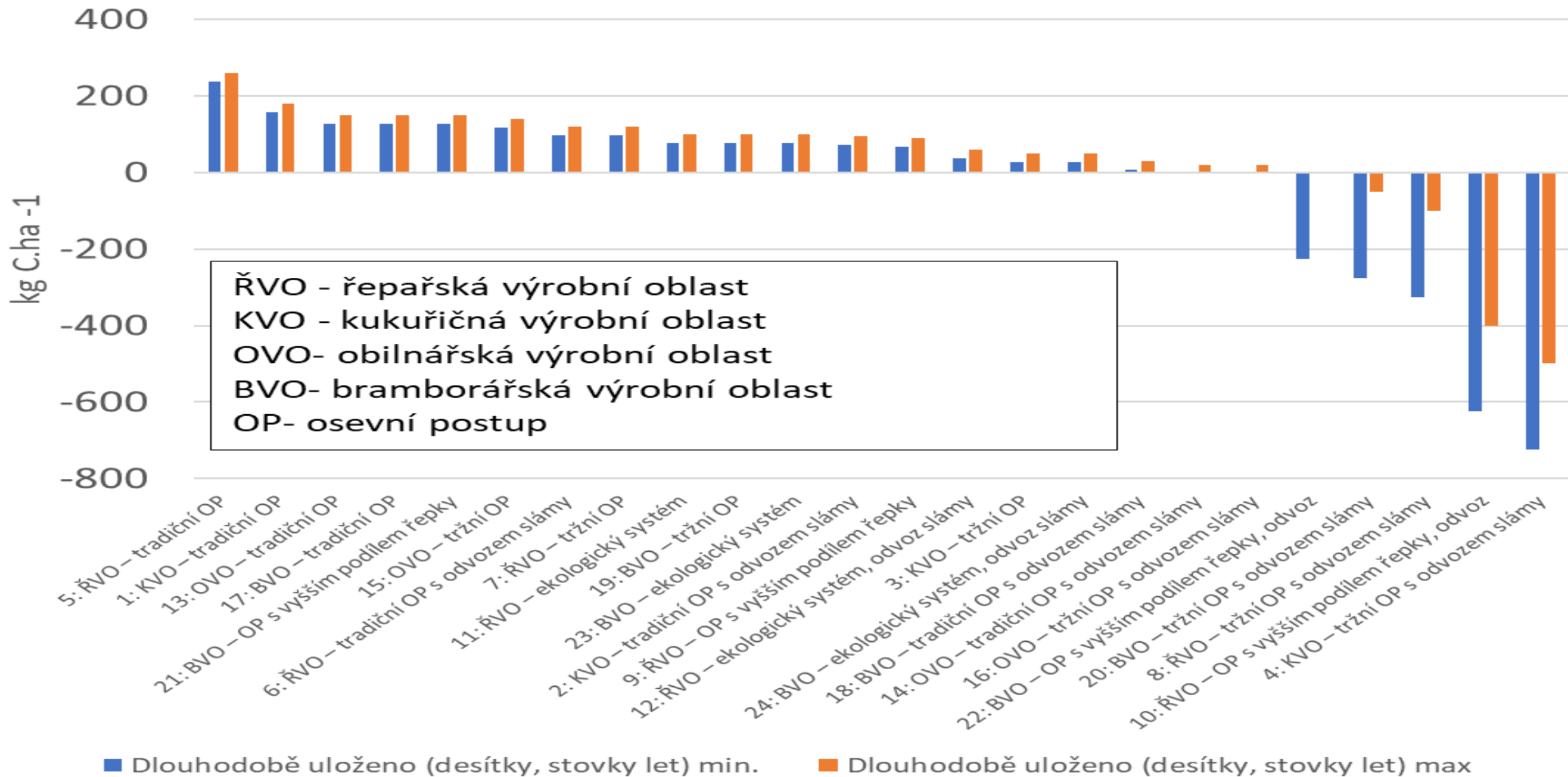
Sekvestrace uhlíku –

podle Středa, Vlček, Rožnovský - ACTA UNIVERSITATIS AGRICULTURAE ET SILVICULTURAE MENDELIANAE BRUNENSIS SBORNÍK MENDELOVY ZEMĚDĚLSKÉ A LESNICKÉ UNIVERZITY V BRNĚ Ročník LVI 21 Číslo 2, 2008

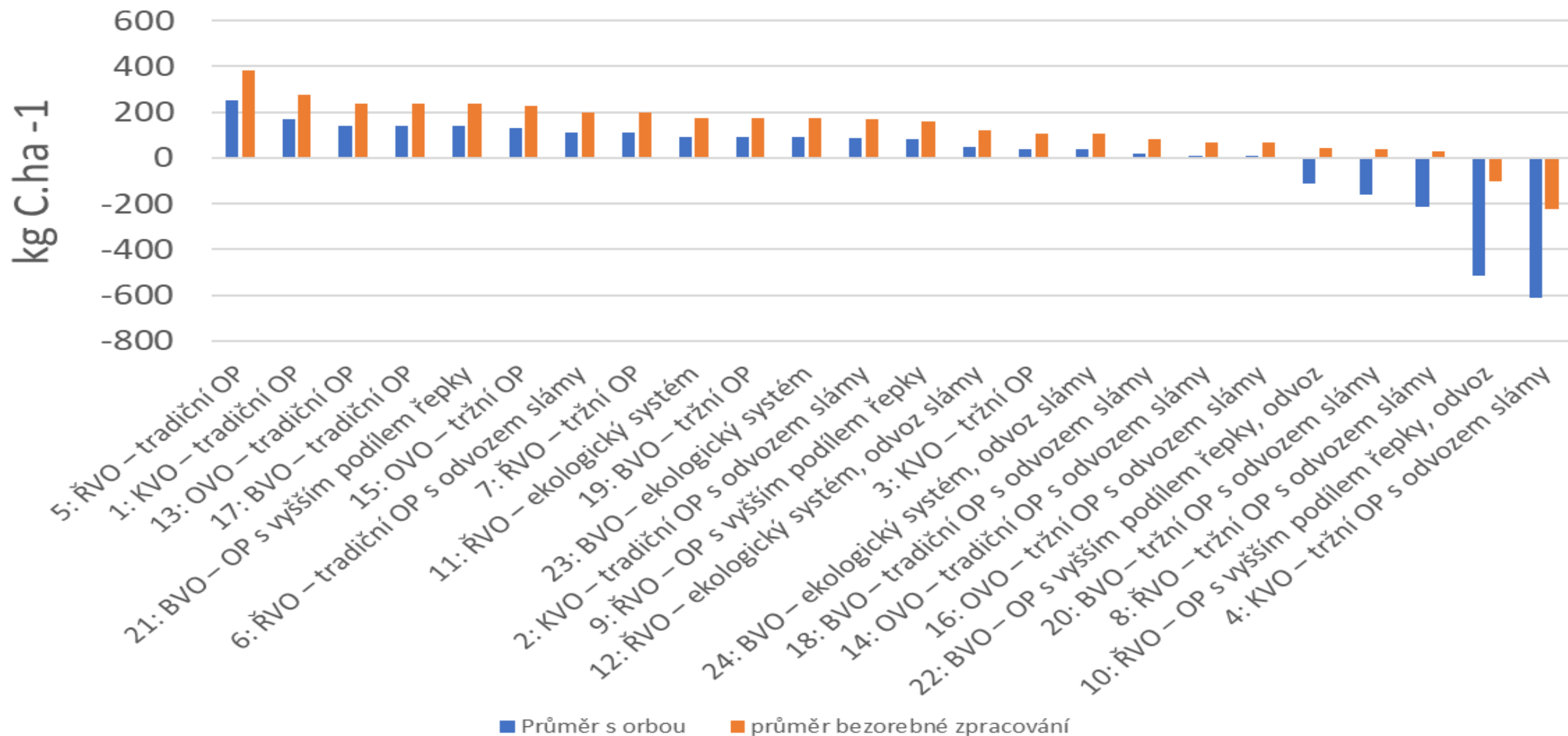
- Množství a složení posklizňových zbytků – přepočítání na stoprocentní sušinu a podle skladby na uhlík podle osevního postupu
 - Tradiční – optimální střídání plodin
 - Tržní – vyšší podíl plodin obilovin a řepky
 - Ekologický – podle ekologického způsobu hospodaření
 - S vyšším podílem řepky

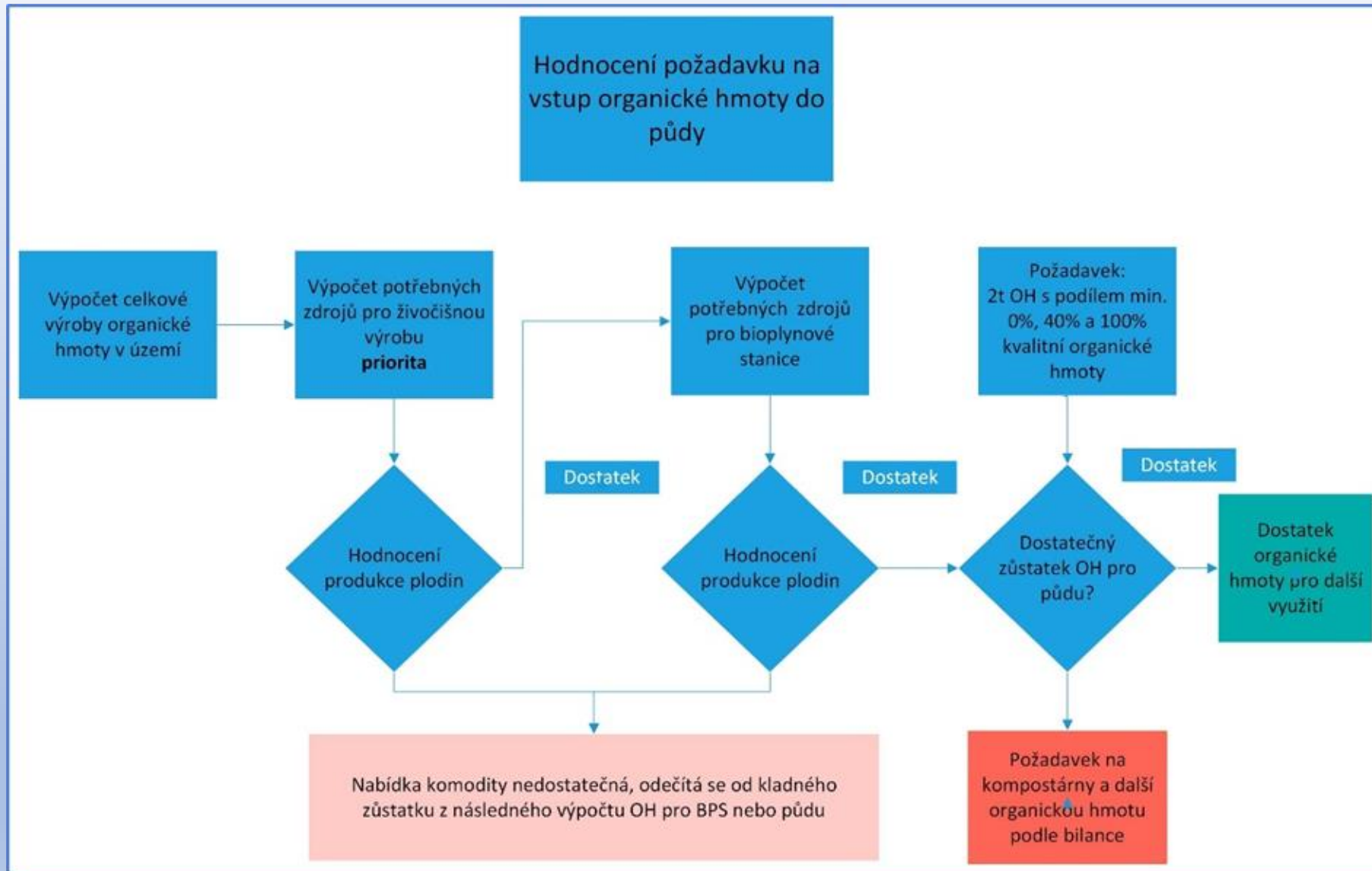
Podle výsledků v publikaci byly sestaveny grafy dopadu výběru plodin a technologií na tvorbu SOC

Dlouhodobě uložený C v půdě

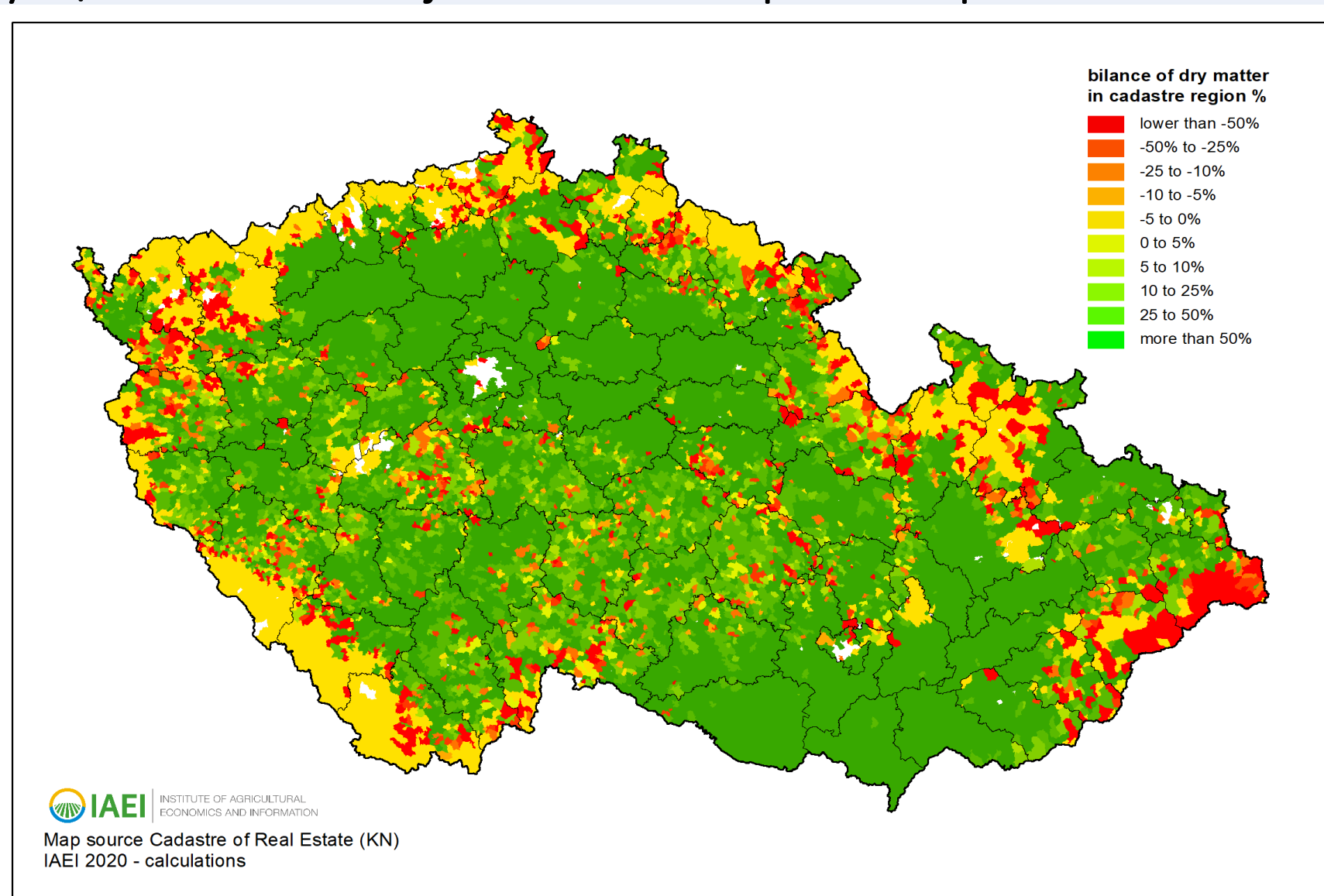

Dlouhodobě uložený C v půdě

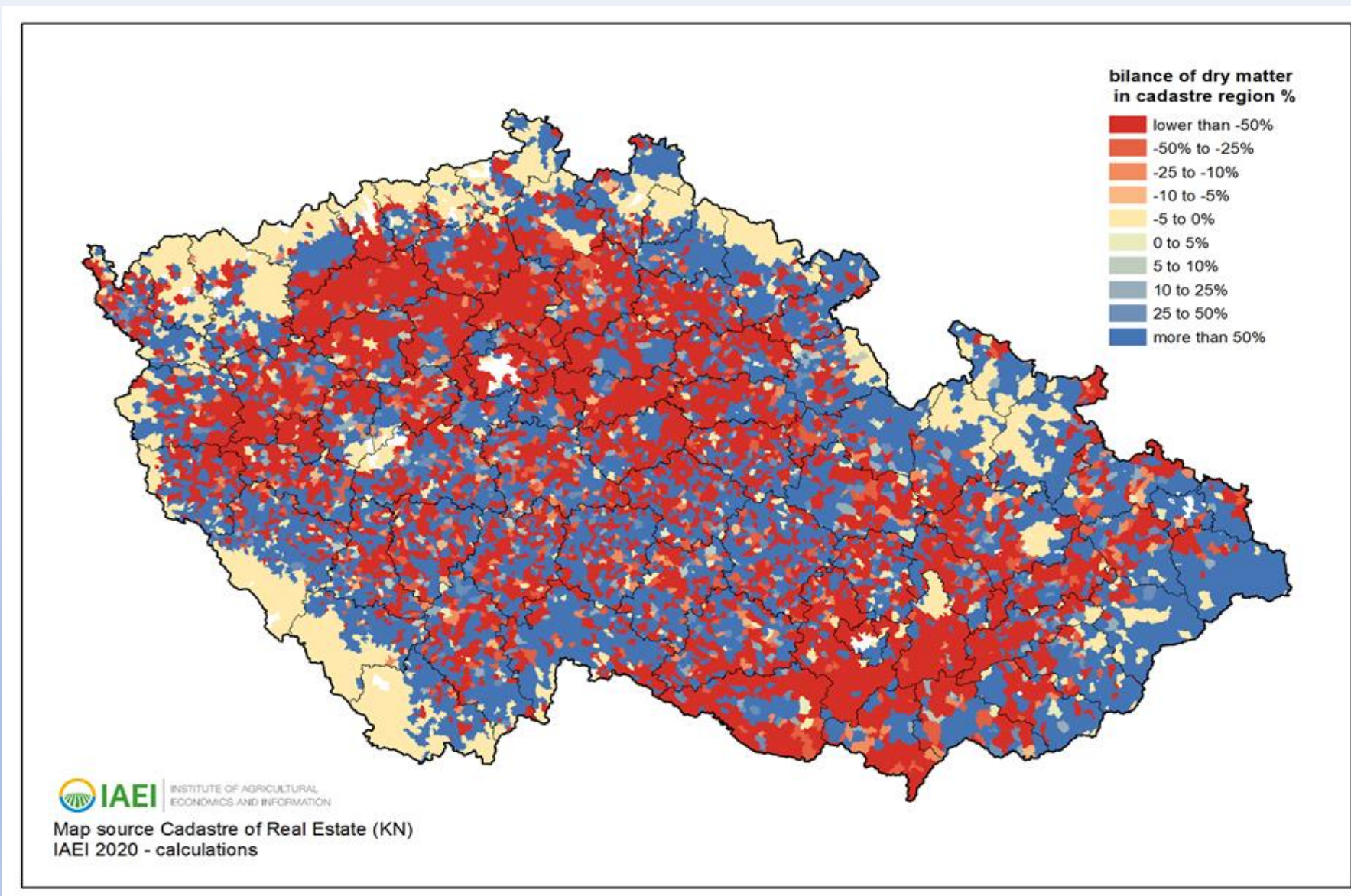

Mapa bilance OM na katastrálních územích při požadovaných vstupech organické hmoty 2t/ha ročně a stávající úrovni zastoupení meziplodin

Dispozice kvalitní organické hmoty z hnoje nebo kompostu

Chybějící kapacity kompostáren pro zabezpečení kvalitní organické hmoty

Název Kraje	Bilance celkové kvalitní organické hmoty (t) podle její potřeby (%)		
	0%	40%	100%
Hlavní město Praha	0	-6 736	-15 047
Středočeský kraj	0	-71 749	-480 378
Jihočeský kraj	0	-30	-173 392
Plzeňský kraj	0	-15 996	-189 525
Karlovarský kraj	0	-5 888	-34 163
Ústecký kraj	0	-88 945	-143 638
Liberecký kraj	0	974	-17 742
Královéhradecký kraj	0	6 510	-114 318
Pardubický kraj	0	-19 161	-95 161
Kraj Vysočina	0	274	-172 924
Jihomoravský kraj	0	-124 283	-405 638
Olomoucký kraj	0	-35 584	-163 992
Zlínský kraj	0	-11 642	-78 784
Moravskoslezský kraj	0	-13 558	-71 543
Celkem	0	-385 813	-2 156 244

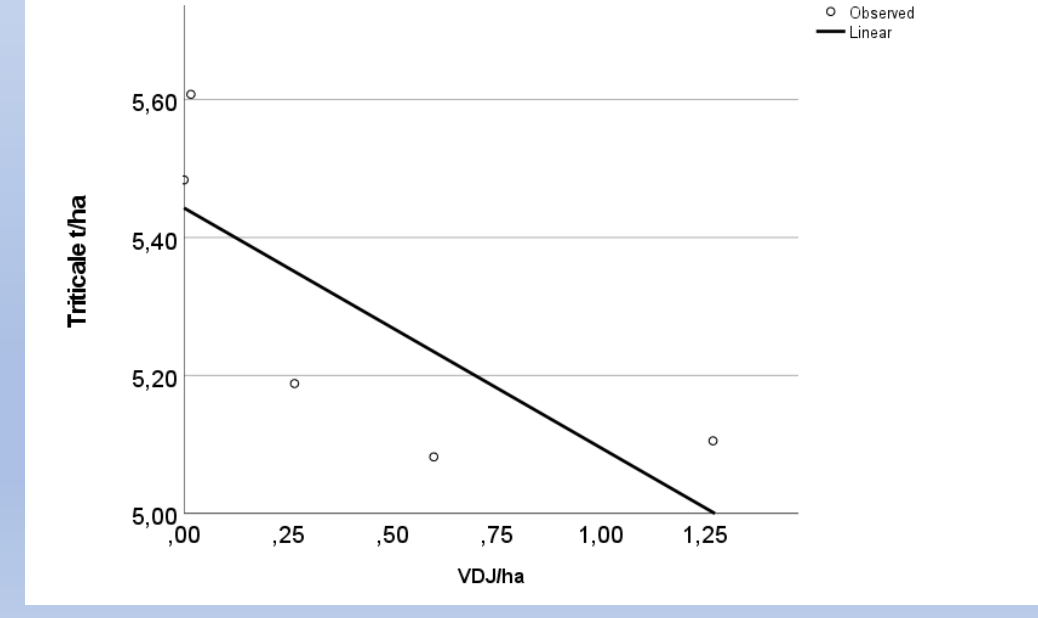
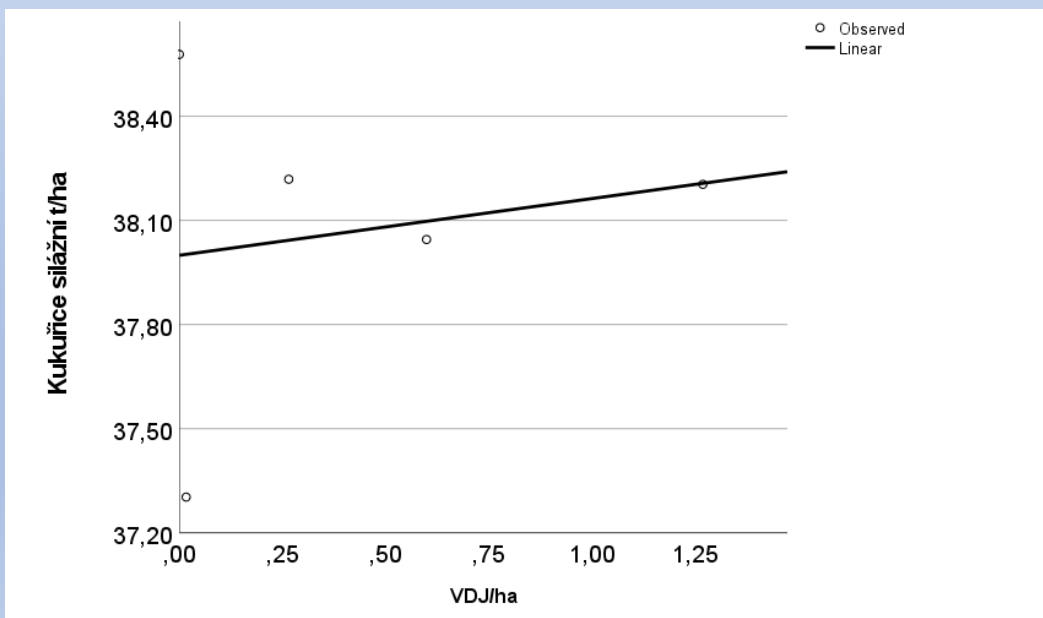
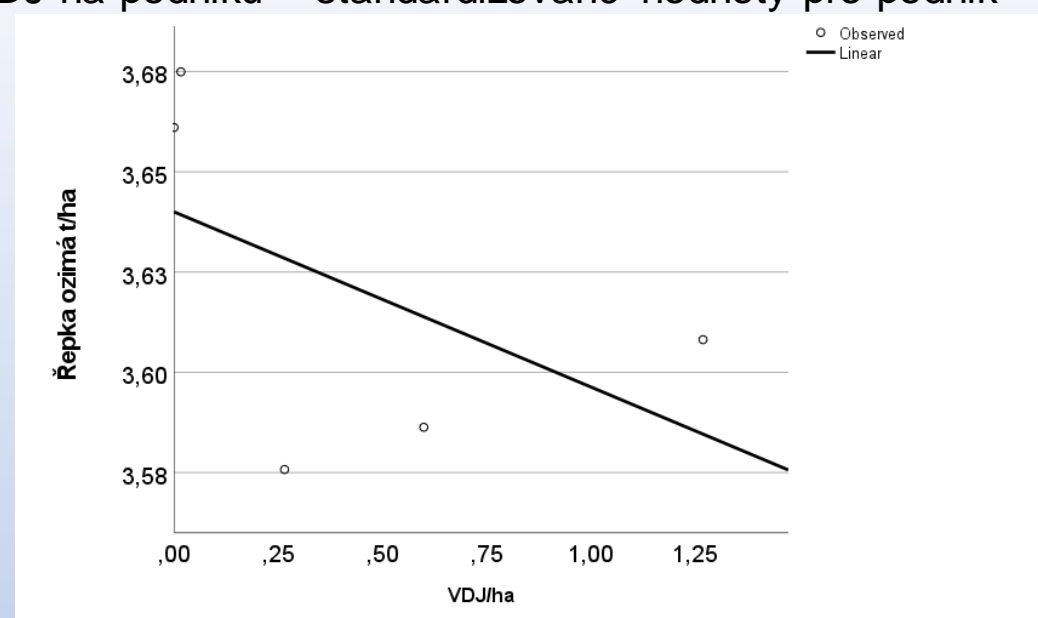
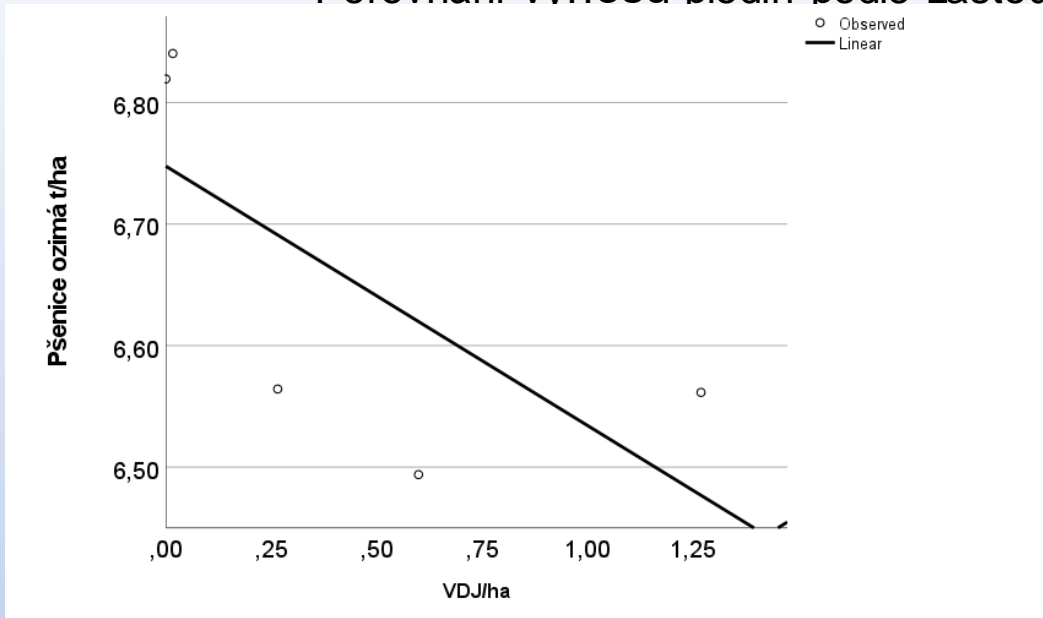
Hodnocení kompostáren

- V případě požadavku na zastoupení vyššího procenta organické hmoty ve výši 40% ze 2 t/ha již vzniká s aktuálním stavem výroby kompostu nedostatek organické hmoty přibližně na třetině území ČR, pokud by byla využita maximální projektovaná kapacita kompostáren, potom vzniká nedostatek na přibližně jedné čtvrtině území ČR.
- V případě potřeby pokrytí území ze 100% kvalitní organickou hmotou již vzniká nedostatek kvalitní OH na téměř celém území.

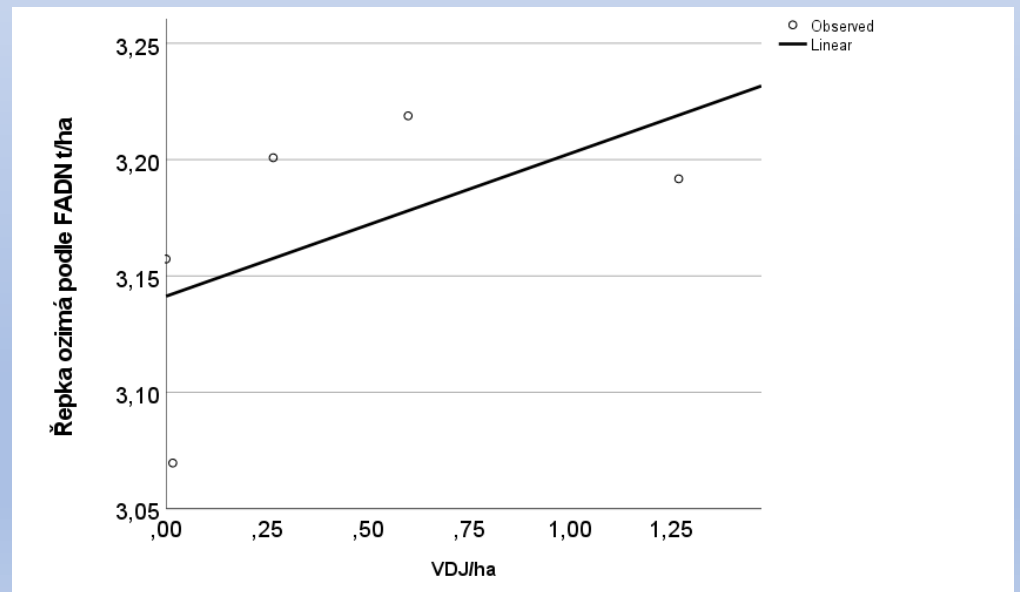
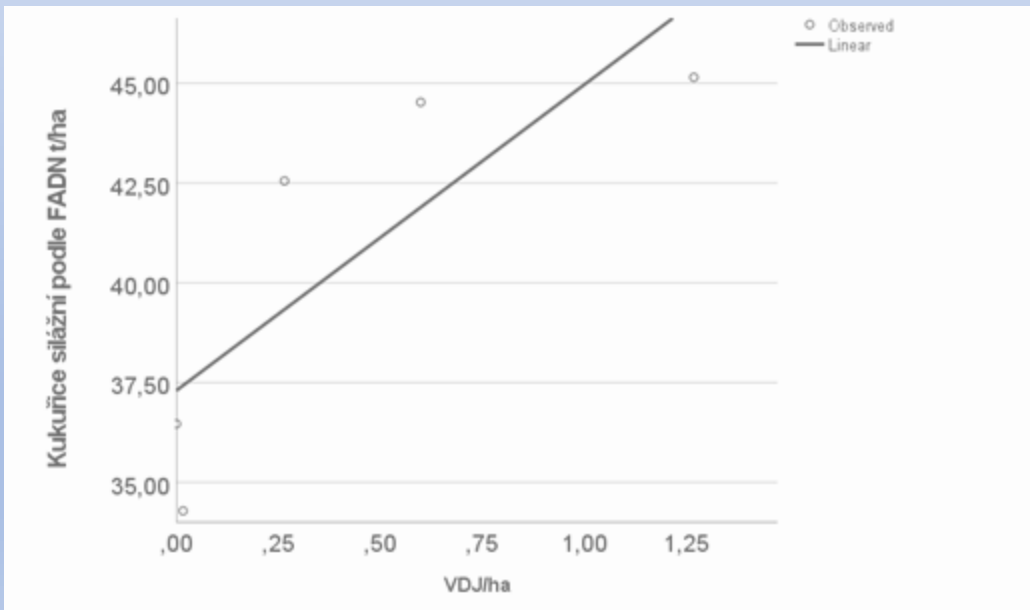
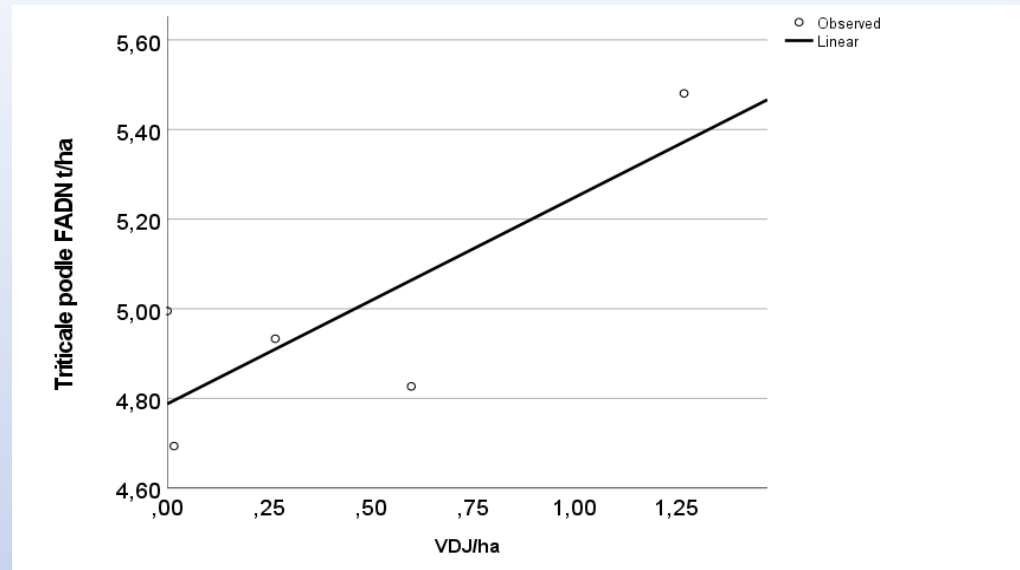
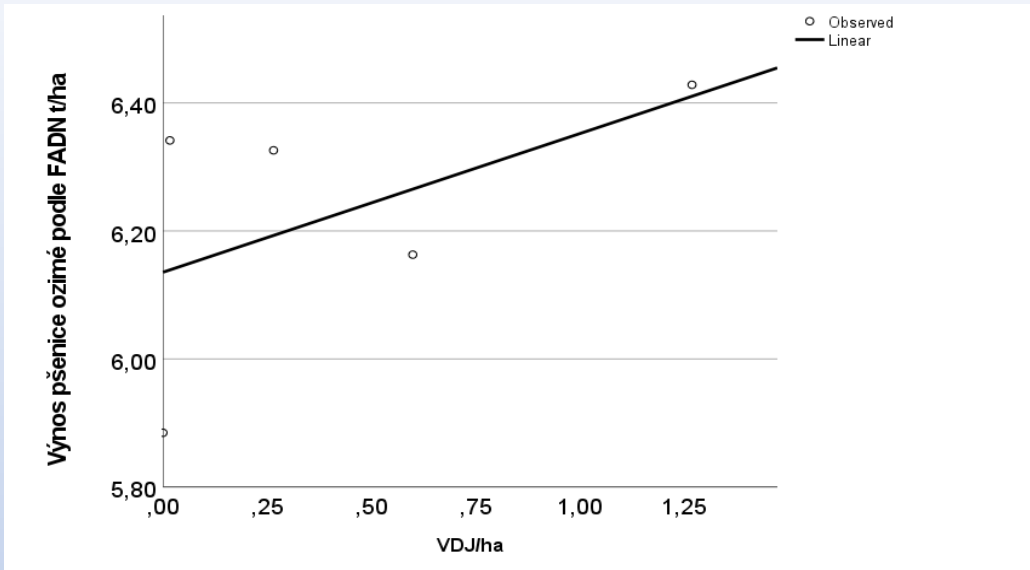
Kompostárny

- navrhujeme podpořit lokální kompostárny přímo na zemědělských podnicích, které by minimalizovaly potřebu přejezdů s materiálem.
- rozhodnutí mezi variantou zakládání kompostáren a zkvalitněním péče o organickou hmotu přímo na pozemku je nutno doložit bilančně a ekonomicky. V případě péče o organickou hmotu na pozemku vzniká potenciálně vyšší procento spálení organické hmoty bakteriemi s následnou tvorbou CO₂, avšak jsou minimalizované potřeby přejezdů.
- Pro tvorbu kompostáren musí být doložen zisk ve formě dodatečné kvalitní organické hmoty oproti zvýšeným nákladům na dopravu.

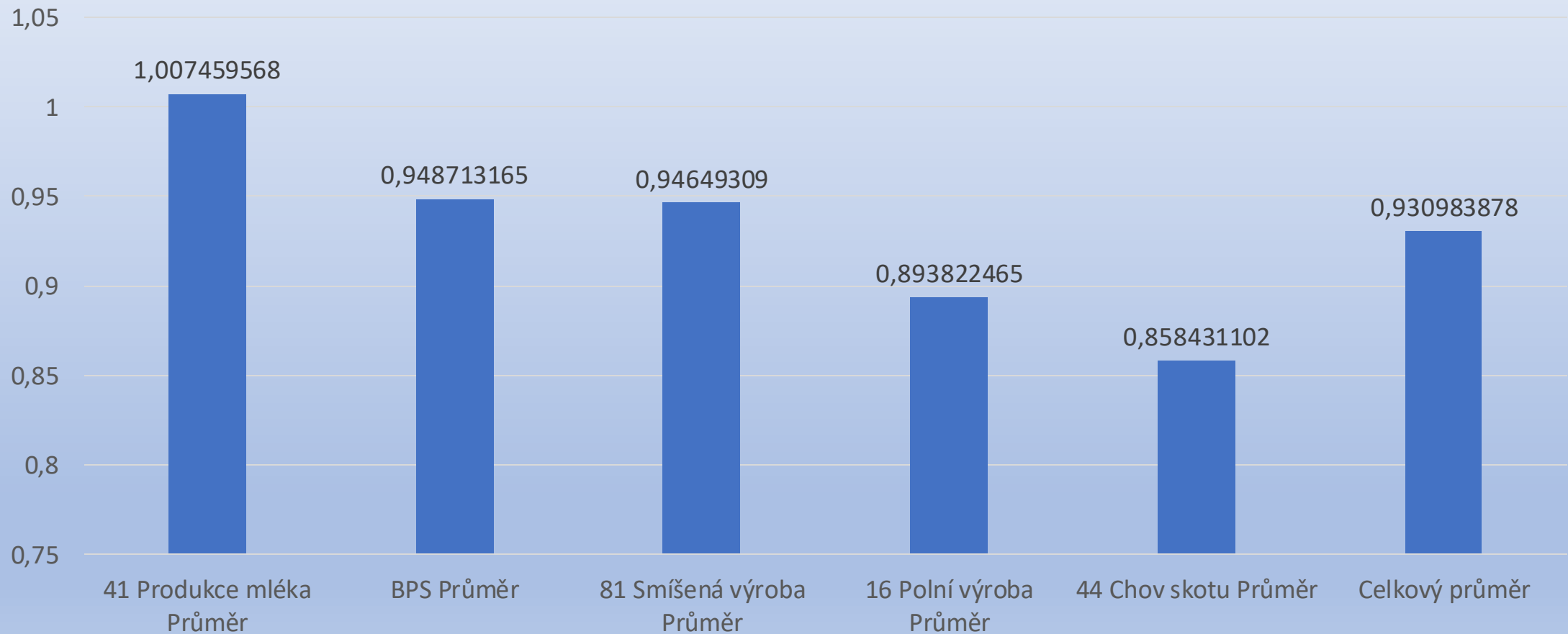
Porovnání výnosů plodin podle zastoupení VDJ na podniku – standardizované hodnoty pro podnik

Porovnání výnosů plodin podle zastoupení VDJ na podniku – reálné výsledky na podniku

Celkové porovnání výnosů podle výrobního zaměření na podnicích FADN – poměr ke standardizovanému výnosu

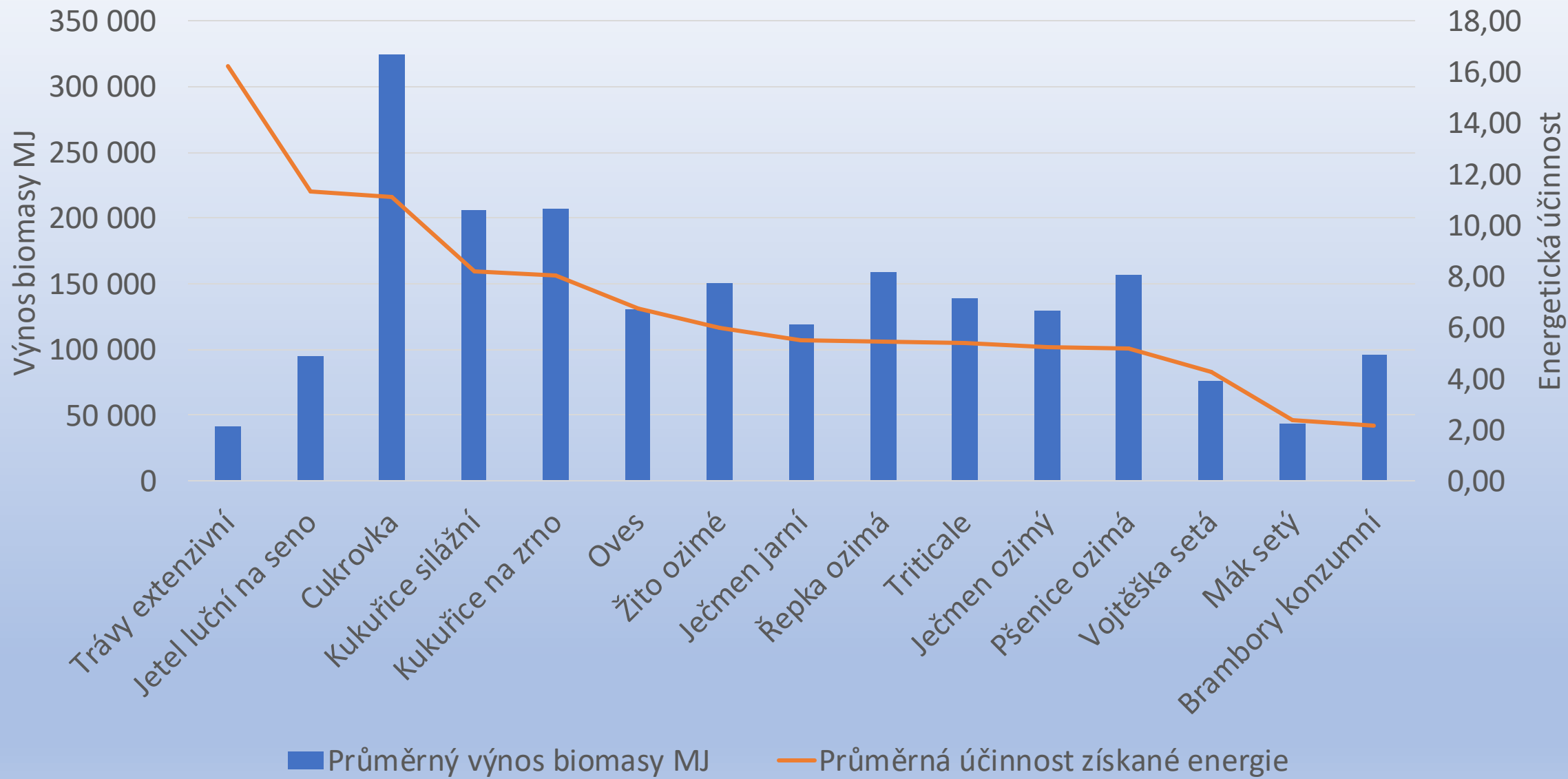
Hodnocení živočišné výroby

- FADN: u podniků nehosподаřících s použitím hnojiv živočišného původu klesá výnos plodin v průměru až o 11% (polní výroba).
- Pokud bychom počítali s průměrnou cenou produkce na hektar 35 135 Kč , potom při výměře 2 451 057 ha orné půdy vychází roční rozdíl produkce mezi půdou hnojenou hnojem a půdou pouze s polní výrobou ve výši 9 662 342 553 Kč.
- Z hodnocení emisních parametrů výroby, bilance energie i ekonomických výsledků při zvýšení výnosů vyplývá, že zařazení živočišné výroby do produkce ve větším zastoupení přináší řadu benefitů. K dořešení tohoto úkolu by bylo zapotřebí se zabývat do hloubky emisní bilancí samotné ŽV v porovnání s emisemi CO₂ při spalování zbytkové organické hmoty půdními bakteriemi i vyšší zátěží CO₂ při produkci tržních plodin rostlinné výroby oproti plodinám pro živočišnou produkci, včetně vyšší ekologické hodnoty hnojení hnojem oproti minerálním hnojivům a úspoře prostředků chemické ochrany rostlin.

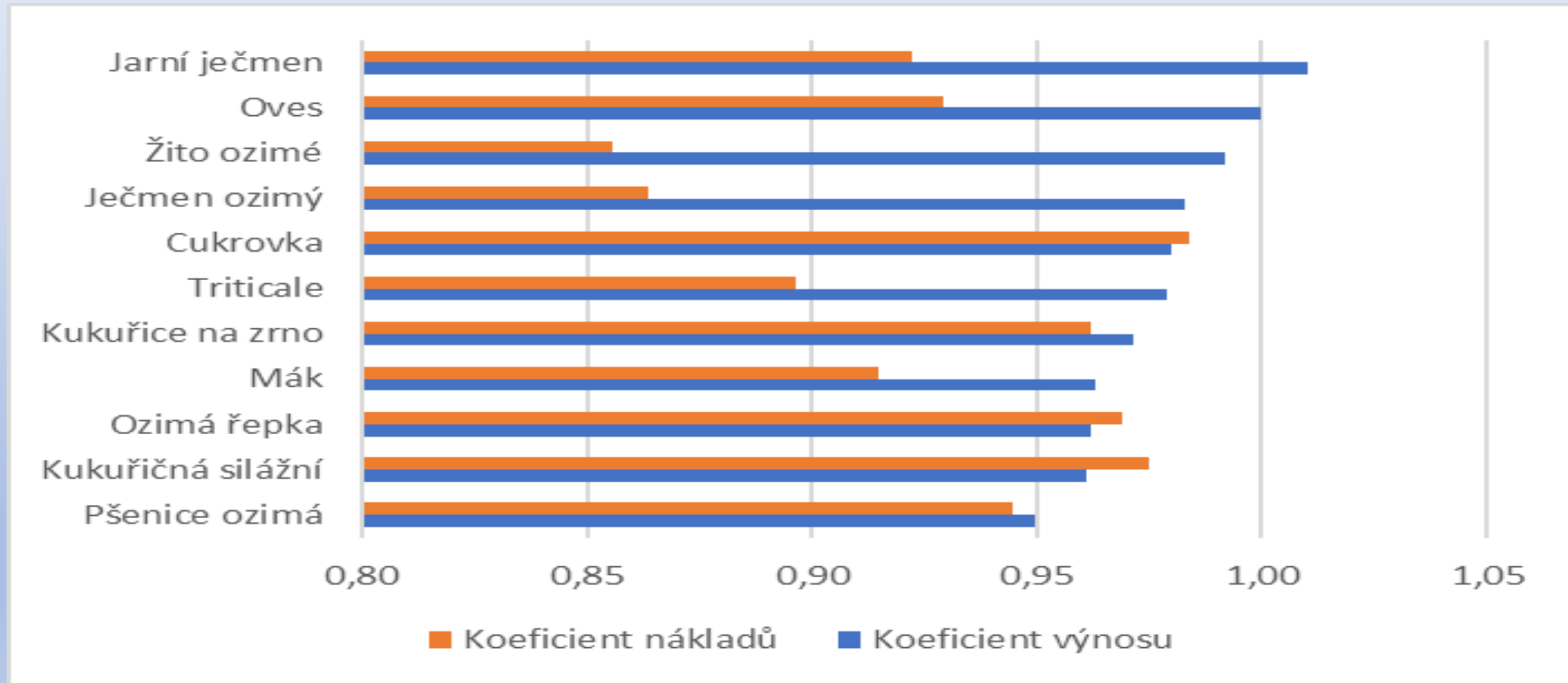
Hodnocení ekonomických a energetických dopadů pěstování vybraných plodin

Název plodiny	Výměra plodiny	HRRE	Průměrný výnos biomasy MJ	Průměrná účinnost získané energie
Trávy extenzivní na orné půdě	43 053	-83	41 283	16,23
Jetel luční na seno	71 482	-1 868	95 053	11,35
Cukrovka	61 793	19 786	324 379	11,09
Kukuřice silážní	307 086	-1 615	205 967	8,20
Kukuřice na zrno	307 086	12 509	206 884	8,05
Oves	40 081	5 457	130 547	6,74
Žito ozimé	32 284	8 497	150 133	5,99
Ječmen jarní	214 340	4 077	118 991	5,49
Řepka ozimá	385 709	2 957	158 547	5,44
Triticale	34 117	181	138 562	5,37
Ječmen ozimý	103 891	1 360	129 055	5,22
Pšenice ozimá	774 667	888	156 638	5,16
Vojtěška setá	71 932	-13 375	75 950	4,28
Mák setý	34 336	17 017	43 083	2,37

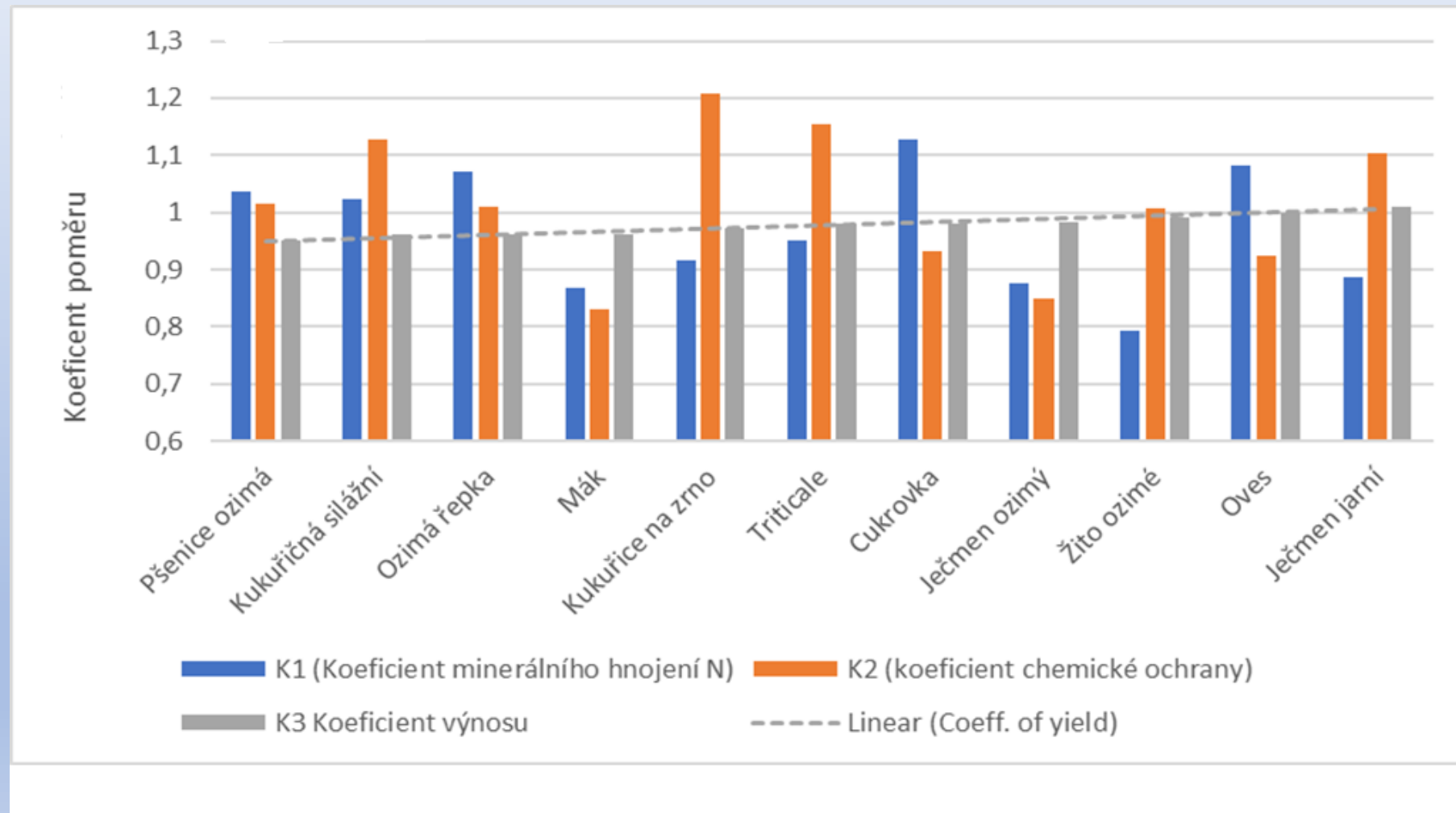
Účinnost tvorby a výnos biomasy

Dopady redukované technologie zpracování půdy na výnosy a chemickou ochranu

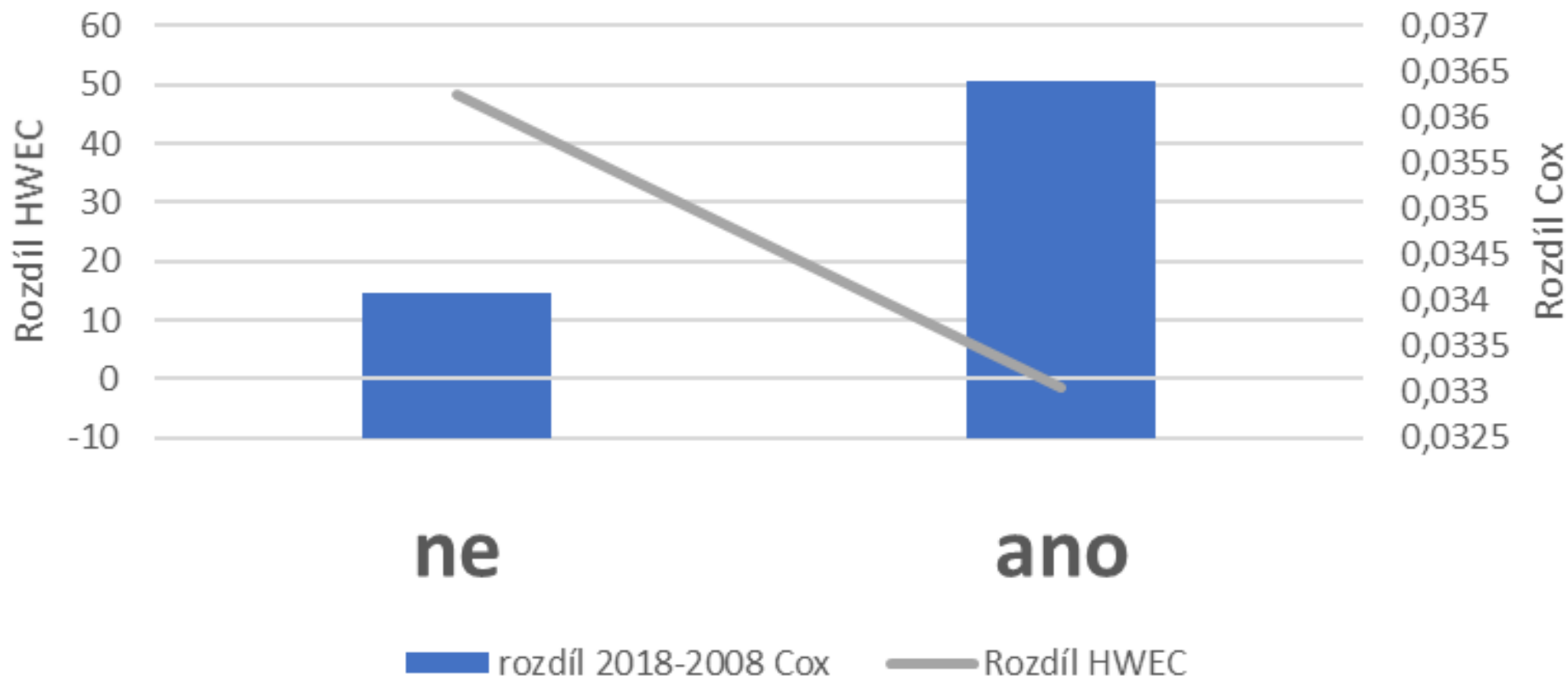
Poměr hnojení, chemické ochrany a výnosu mezi redukováným zpracováním půdy a orbou

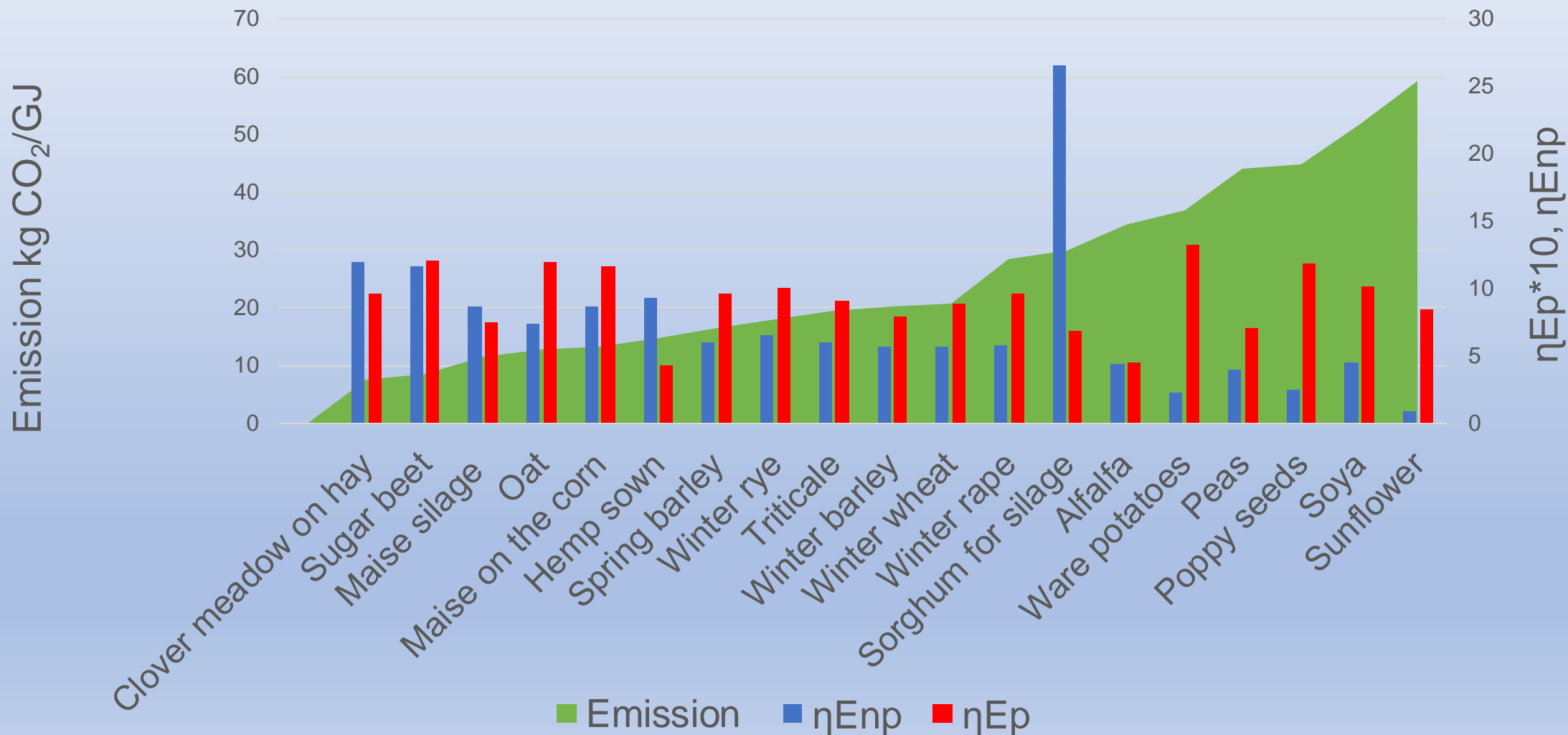
Vliv počtu oreb na penetrometrický odpor, vlhkost a intenzitu ochrany rostlin

	Výnos plodiny	Penetrometrický odpor v ornici	Penetrometrický odpor v podorničí	Vlhkost v ornici	Intenzita chemické ochrany
Pearson Correlation	0.100 **	-0.050 **	-0.160 **	-0.095 **	0.093 **
Sig. (2-tailed)	0.0000	0.0090	0.0000	0.0000	0.0000
N	3200	2681	2681	2681	3200

Porovnání vlivu orby na HWEC a Cox. Pozemky hnojené digestátem

Účinnost energie, poměr výnosů a nákladů a emise CO₂

Závěry

- Ukládání uhlíku do půdy závisí především na zrnitosti půdy. V písčitéch a jílovitých půdách se uhlík ukládá nejhůře
- Intenzifikace zejména minerálním hnojením a špatný stav půdy jak podle pH tak expertního hodnocení ukládání uhlíku zpomalují
- Digestát naplňuje půdu organickou hmotou v krátkém čase (HWEC), v dlouhodobém horizontu nemá na nárůst Cox vliv
- Na Cox má největší vliv ze sledovaných parametrů HWEC a hnojení statkovými hnojivy ze živočišné produkce
- Odvoz slámy z pozemku při pěstování převážně obilovin bez statkových hnojiv živočišného původu vede k poklesu Cox

Závěry

- Z hlediska zajištění organické hmoty 2 t ročně jsou v ČR převážně dostatečné dispozice výroby slámy a rostlinných zbytků. Pro zajištění přívodu kvalitní organické hmoty do půdy ve výši 40% je však potřeba zajistit ještě cca 380 tis. tun kvalitního kompostu nebo chlévského hnoje
- Kvalitní organická hmota v půdě vede podle provozních výsledků zemědělských podniků k nárůstu výnosů, snížení spotřeby průmyslových hnojiv a prostředků chemické ochrany rostlin.
- Zajištění dodatečné biomasy je ekonomicky nejvýhodnější u cukrové řepy a kukuřice, které mají nejvyšší výnos a velmi dobrou účinnost vnesené energie. Z hlediska účinnosti je nejvýhodnější TTP a jetel na seno, ovšem s malou produkcí biomasy.
- Redukované zpracování půdy vede ke snížení nákladů i emisí CO₂ při výrobě, většinou způsobuje pokles výnosu a zvýšení intenzity chemické ochrany.

Závěry

- Je nutná další optimalizace přívodu organické hmoty do půdy. V případě kompostáren preferujeme lokální kompostárny z důvodů přepravních nákladů a emisí a z důvodu garance kvality kompostu
- Zdroj biomasy je energeticky nejvýhodnější z TTP a jetele. Z hlediska energetických vstupů a objemu biomasy je však v absolutním porovnání nejvýhodnější kukuřice
- Pro posouzení vstupů kvalitní organické hmoty do půdy je nutno vyhodnotit ekonomiku provozu kompostáren, případně vyhodnotit možnosti navýšení počtu VDJ na hektar

Děkuji za pozornost

Voltr, Václav, Ladislav Menšík, Lukáš Hlisnikovský, Martin Hruška, Eduard Pokorný, and Lubica Pospíšilová. 2021. "The Soil Organic Matter in Connection with Soil Properties and Soil Inputs" *Agronomy* 11, no. 4: 779.

<https://doi.org/10.3390/agronomy11040779>

Voltr, Václav, Jana Wollnerová, Pavel Fuksa, and Martin Hruška. 2021. "Influence of Tillage on the Production Inputs, Outputs, Soil Compaction and GHG Emissions" *Agriculture* 11, no. 5: 456.

<https://doi.org/10.3390/agriculture11050456>

Voltr, Václav, Martin Hruška, and Luboš Nobilis. 2021. "Complex Valuation of Energy from Agricultural Crops including Local Conditions" *Energies* 14, no. 5: 1415. <https://doi.org/10.3390/en14051415>